

הגדרת ציבור

1. משנה מסכת שקלים פרק א משנה ד

אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן (ויקרא ו') כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו האיך נאכלים:

2. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שקלים פרק א

א"ר ברכיה טעמא דרבן יוחנן בן זכאי [שמות ל יג] זה יתנו י"ב שבטים יתנו ר' טבי בשם רב המנונא כן משיבין חכמים לר"י חטאת יחיד מתה אין חטאת ציבור מתה מנחת היחיד קריבה כליל ואין מנחת הציבור קריבה כליל וקשיא משיבין לאדם דבר שאינו מודה בו דתנן שאין חטאת ציבור מתה ר' יהודה אומר תמות והוא מותיב לן זו לא נדבת יחיד היא ואינו מתיבין ליה מכיון שנמסרה לציבור כמי שהיא נדבת ציבור כתיב [שמות ל יג] כל העובר על הפקודים ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר כל דעבר בימא יתן וחרנא אמר כל דעבר על פיקודייתא יתן מאן דאמר כל דעבר בימא יתן מסייע לר"י בן זכאי מ"ד כל דעבר על פיקודייתא יתן מסייע לבן בוכרי:

3. קרבן העדה מסכת שקלים פרק א הלכה ג

כל דעבר בימא יתן. דהיינו כהנים ולויים וישראלים שכולן עברו בים סוף. על הפקודים היינו בין אותן שנמנו לבדן בין אותן שנמנו עם ישראל יתנו תרומת ה' והא דכתיב בפ' ואלה פקודי וכסף פקודי העדה מזה ככר וגו' דשמעינן דהכהנים ולויים לא נתנו היינו בתרומת האדנים אבל בתרומת שקלים לקרבנות ציבור הושוו כולן: כל דעבר על פיקודייתא. וכהנים ולויים לא עברו במניין לפני משה אלא הוא הלך לפתחי אהליהם ומנה אותן:

4. ר' עובדיה מברטנורא מסכת שקלים פרק א משנה ד

כל כהן ששוקל אינו חוטא - ואף על פי שאינו חייב לשקול. וסד"א אם שוקל נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, קמשמע לן דאינו חוטא לפי שהוא מוסר אותו מחצית השקל לצבור לגמרי, ולא חיישינן שמא לא יגמור למסרו יפה: ... לעצמן - להנאתן. ולא דרשא היא, דדוקא במנחת כהן לבדו אמר קרא כליל תהיה, ולא באותה שיש לו בשותפות עם הצבור. והלכה שכהנים חייבים ליתן מחצית השקל ואין ממשכנין אותן מפני דרכי שלום:

5. חידושי הגרי"ז מסכת ערכין דף ד עמוד א

שם, בגמ' אלא שהכהנים דורשין וכו' וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר וכו' שלנו הם היאך הם נאכלים, וברש"י, ואם אנו שוקלין ללשכה נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו והיאך נאכלין וכו', וצ"ב דכמו שאם שוקלים קרינן בזה וכל מנחת כהן [לפי טעותם] אף שהיא מנחת ציבור [בלא שקליהם], מ"מ מכיון שיש לכהן חלק בה אף אם אינם שוקלין הלא הם קרבנות ציבור ובקרבנות ציבור אף לכהן יש חלק בהם, ומה זה מוסיף שאם היו שוקלין דהרי בכל אופן היא מנחת ציבור, והנה בסוטה באשת כהן אף שבכפרת המנחה אין לבעל שום שייכות, מ"מ כיון דהממון שלו מצד הממון לבד קרינן בזה וכל מנחת כהן וכו', מ"מ כאן אין מוסיף יותר במה שיביא שקלו, דהרי גם השקלים הם של ציבור וגם הכהן הוא מהציבור ויש לו חלק גם בממון, א"כ צ"ע אם כשביא שקלו שייד לומר בזה כל מנחת כהן מפני חלקו, א"כ גם אם אינו שוקל מ"מ השקלים הם של ציבור וכן המנחה וצ"ב, [א"ה, ע"ע בחידושי הגרי"ז מנחות כ"א ע"ב].

6. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כא עמוד ב

שם, בגמ' העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא, עיין ברש"י, וצ"ע מאי קמ"ל בזה דכיון דמוסרו לציבור פשיטא דיכולין לעשות כן, וצ"ע. שם, בגמ' העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא, וקמפרש בגמ' דסובר דכהנים פטורים מלישקול דכהן ששוקל בעי מסירה לציבור ד"ת והו"א דחיישינן שמא לא ימסור יפה קמ"ל ע"ש, ויש לעיין בכל הפטורים מלישקול אי בעי ג"כ מסירה לציבור, והנה הרמב"ם בהלכות שקלים (פ"א הל"ז) כי קטנים ונשים פטורים מלישקול ואם שקלו מקבלין מהן ע"כ, וצ"ל דג"כ מיירי שמסרו לציבור, אלא דצ"ע איך מהני בקטן מסירה לציבור כיון דאינו בר הקנאה, ונראה לומר דהרי מסירה לציבור א"א לומר דמיירי קודם הקדש דא"כ לא מהני אח"כ הקדשו ואחר ההקדש שוב א"א למסרו לציבור דשוב אינו שלו, ובע"כ צ"ל דזהו חל בעת הקדשו דבהקדשו חל הדין מסירה לציבור וא"כ קטן כמו דיכול להקדש וחל הקדשו כמו"כ חל בהקדשו דין מסירה לציבור ודו"ק, [א"ה, עיין בקצוה"ח סימן רל"ה סק"ה, ובתשו' הגרע"א החדשות סימן י"ב, מש"כ בהא דמהני נתינת הקטנים ע"ש].

7. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף כא עמוד ב

שם, בגמ' אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן וכל מנחת כהן כליל תהיה וכו', והנה צ"ע כיון דמ"מ מנחת ציבור היא וא"כ הכהנים ג"כ מתכפרים בה ודין מנחת כהנים הלא תלוי במתכפר דאף אם ישראל יביאנה להתכפר בה כהן ג"כ נשרפת, וא"כ בין כך ובין כך הכהנים מתכפרים ג"כ ומאי הרווחו בזה שלא היו שוקלים, והיה אפשר לומר דבאמת גם היכא דהמנחה היא ממון כהנים לחוד אית בה דין מנחת כהן דכליל, והראיה דמנחת כהנת אף דהיא המתכפרת מ"מ כיון דיש להבעל חלק בהממון מיקריא מנחת כהנים והוא כליל, וא"כ לפי"ז י"ל דאה"נ דבשל ציבור אין דין מנחת כהנים מצד מה שהכהנים מתכפרין ומשו"ה לא איכפת לן במה דמתכפרין גם הכהנים כיון דזה דין דמנחת ציבור אינה כליל, אבל אם היו שוקלים א"כ היה להם חלק ממון ועל זה כבר היה דין כליל, אמנם מ"מ צ"ע כיון דסוכ"ס השקלים שייכי לציבור א"כ אין זה ממון היחיד, וצ"ע.

8. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף ו עמוד א

אמר רב פפא: כי גמירי חטאת שמתו בעליה במיתה - הני מילי ביחיד, אבל לא בצבור, לפי שאין מיתה בצבור. מנא ליה לרב פפא הא? אילימא מדכתי': תחת אבותיך יהיו בניך, אי הכי, אפילו ביחיד נמי! אלא דוקיא דרב פפא משעיר דראש חדש, דאמר רחמנא: מייתי מתרומת הלשכה, והא מייתי להו מישראל, והנך דפיישי היכי מייתו? אלא שמע מינה: חטאת שמתו בעליה בצבור קרבה. מי דמי? שעיר ר"ח דלמא לא מייתו מצבור, אבל הכא ודאי מייתו! אלא טעמא דרב פפא מהכא, דכתיב: כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים, מדכתיב אשר פדית. מי דמי? התם כולו איתיו, מגו דמכפרה אחיים מכפרה נמי אמתים, אלא הכא מי הו חיים? אין הכי נמי, דכתיב: ורבים מהכהנים והלויים וראשי האבות וגו'.

9. תלמוד בבלי מסכת הוריות דף ו עמוד א

ד מביאים ולא צבור, הלכך מת אחד מן הצבור חייבין, דהא קאים כוליה בית דין, מת אחד מבית דין פטורין, דהויה לה חטאת שמת אחד מן השותפין, ומשום הכי פטורין. מתקיף לה רב יוסף, ונוקמה כרבי שמעון דאמר: בית דין עם הצבור, מת אחד מן הצבור חייבין, דאין צבור מתים, מת אחד מבית דין פטורין, כדאמרין דחטאת שותפין היא! א"ל אביי, שמעינן ליה לר"ש דאמר: חטאת שותפין אינה מתה, דתניא: פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהם - ימותו כולן, דברי רבי יהודה; ר"א ור"ש אומר: ירעו, לפי שאין חטאת צבור מתה. א"ל רב יוסף: כהנים קא אמרת? שאני כהנים, דאיקר קהל, דכתיב: על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר.

10. רש"י מסכת הוריות דף ו עמוד א

לפי שאין מיתה בצבור - דאע"ג דמתו צבור לא אזלא למיתה חטאת דידהו.

ודלמא מעוטי הוו - דהאי דכתיב ורבים מהכהנים והלוים דלמא מעוטי דצבור דבית שני הוו והוה ליה חטאת שמתו רוב בעליה ולא קרבה והכא כתיב דקרבה.

הא לא מצית אמרת דמעוטי הוו - אלא ודאי רבים הוו דכתיב ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם ואותן דבוכים מדור של בית הראשון היו ומדאין מכירין קול השמחה שמע מינה דרובא הוו אותן דבוכין והוי כחטאת שרוב בעליה קיימין ומשום הכי קרבה.

אמר ליה רב יוסף כהנים קא אמרת שאני כהנים דאיקר קהל דכתיב על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר - דאתקש לקהל וכיון דאיקר קהל משום הכי קאמר רבי שמעון דפר חטאת דידהו כחטאת שעיר דקהל דמי דאינה מתה אבל בחטאת השותפין לעולם אימא לך דס"ל לרבי שמעון דכי מת אחד מן השותפין דלא קרבה וכי מת אחד מן בית דין פטור ואכתי נוקמה כר"ש.

11. תוספות הרא"ש מסכת הוריות דף ו עמוד א

מי דמי שעיר דר"ח דלמא לא מתו. ואף על גב דידע"י דודאי מתו קצת מישראל מ"מ אלו מעות שעלו מן הקופה דלמא מאותן מעות הן שנתנו אותם שהם עדיין חיים כדתנן בפרק ג' דגיטין (כ"ח א') השולח חטאתו מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים אלמא מספק תולין ומקריבין.

12. קרן אורה מסכת הוריות דף ו עמוד א

. ולפי"ז ס"ל לרב יוסף דשותפין נמי נאמרו הני חטאות המתות שישנן בשותפות. וצריך להבין מ"ש בצבור דלא גמירי למיתה אפילו אלו שישנן בצבור כיון דלא ס"ל לרב יוסף אליבא דר"ש דבחד מקום גמירי מדאיתנהו בשותפין. א"כ מ"ש בצבור דליתניהו. ובשלמא לענין מתו בעלים יש לחלק מסברא בין צבור לשותפין. משום דאין צבור מתי, וכדילפינן לעיל משעיר דר"ח. או מבני הגולה, דאפילו מתו מקצתן מביאין. אבל בנתכפרו בעלים מ"ש בין צבור לשותפין. וצ"ל דמסברא בעלמא ס"ל לרב יוסף לחלק בין צבור לשותפין. וכיון דבצבור אין בעליו מיוחדין לא איכפת לן אם נתכפרו בעליו או מתו בעליו. אבל שותפין דבעליו מיוחדין הוי כיחיד. אלא דלפי"ז לא יתישב הא דקאמר שאני כהנים דאיקר קהל, ומאי מועיל הא דאיקר קהל, מ"מ בעליו מיוחדין המה כמו שותפין. ע"כ נראה דס"ל לרב יוסף אליבא דר"ש דדוקא בצבור לא נאמרה הלכה דחטאות המתות, אבל שותפין כיחידים דמו. וע"ז קאמר דכהנים נמי איקר קהל, ובכלל צבור הם

וראיתי ביומא פרק הוציאו לו (נ' ע"א) דשקיל וטרי הש"ס התם נמי בפרו של אהרן אי של ציבור הוא או קרבן יחיד, לענין שנכנס אחר בדמו של פר. ומותיב אביי התם לרבא דאמר דהוי קרבן יחיד מברייתא זו דפר ושעיר שאבדו כו', דאמר ר"ש ירעו, לפי שאין חטאת צבור מתה. אלמא דקרנן צבור הוא. והכא קאמר אביי איפכא, דשל שותפין הוא....

קרן אורה מסכת הוריות דף ו עמוד א

ולעני"ד נראה איפכא, דבפרו של אהרן אפילו למ"ד של ציבור הוא לר"י אזלא למיתה. וע"כ לא מודה ר"י אלא היכא דאיכא חיים והם מביאין מתכפרין נמי בו המתים. וכדאמר ר"י ראויה כפרה זו כו'. אבל היכא דהופרש בשביל כל הכהנים ומת אחד מהן הוי בכלל חטאות המתות.

13. שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן ט

גם לא מצינו דעשה שווה בכל קודם לעשה שאינה שוה בכל, והרי בברכות (דף כ"ז) היה לפניו שני תפלות מנחה ומוסף מנחה קדים דתדיר, ולא נקיט הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפלה ומוסף אינה שוה בכל, דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור וכ"מ בת' בשמים ראש סי' פ"ט ע"ש.

14. סיכום

א. אינה שוה בכל

הנה מבואר בתשובות הגרע"א (קמא סי' ט' ד"ה גם) דתפלת מוסף אינה שוה בכל, דנשים פטורות להתפלל מוסף, דהרי מכיון שלא היו נותנין מחצית השקל, אין להם חלק בקרבנות ציבור.

הנה מתבאר מדברי הגרע"א דמי שאינו שוקל אין לו המצווה.

ובתשובות עמודי אור (סי' ז') הקשה שאם כן למאן דאמר דלויים אינם שוקלים מקרא דכל העובר וכו', לא יתחייבו בתפלת המוסף.

אך כתב בחזון איש (זבחים סי' א' סק"ב ד"ה שם) דקרנן ציבור ששחטו לשם אשה שאינה שוקלת, לא חשיב שינוי בעלים, דגם נשים מתכפרין בקרבן ציבור, שהרי שעירים מכפרת על טומאת מקדש וקדשיו כדתנן בריש שבועות, ובדאי גם נשים מתכפרין. עכ"ל.